

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**EMIGRACE, INTEGRACE A MISIJNÍ STRATEGIE
MORAVSKÝCH BRATŘÍ V 18. STOLETÍ**

Alena Konečná

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologie

Studijní program Antropologie

Studijní obor Sociální a kulturní antropologie

Bakalářská práce

**EMIGRACE, INTEGRACE A MISIJNÍ STRATEGIE
MORAVSKÝCH BRATŘÍ V 18. STOLETÍ**

Alena Konečná

Vedoucí práce:

Jakoubková Budilová Lenka, Mgr. Ph.D.

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Poděkování

Chtěla bych touto cestou poděkovat hlavně mému manželovi, že trpělivě a snad i rád se mnou neustále diskutuje, i když jako můj spolužák má svých starostí nad hlavu. Za diskuze a připomínky ohledně mé práce jsem vděčná i několika mým milým přátelům a kolegům. Mé poděkování patří i paní doktorce Lence Jakoubkové Budilové hlavně za to, že mě od počátku naší spolupráce podporovala v mnou zvolené formě práce a plně mi ponechala, pro mě velmi důležitou, osobní invenci. Svým dvěma dospívajícím dětem děkuji, že se mnou zas až tolik nediskutovaly a snažily se být na svůj věk poměrně v klidu, abych mohla tuto práci dopsat. Celé své rodině pak děkuji hlavně za neuvěřitelnou, nezištnou a podle mého názoru ničím nepodloženou víru v mé schopnosti, což je pro mě stále největší motivací.

Obsah

1 ÚVOD

1.1 Cíl mé práce

1.2 Seznámení s tématem

2 STRUČNÁ HISTORIE JEDNOTY BRATRSKÉ

2.1 Dějiny Jednoty bratrské

2.2 Život v řádu a kázni

2.2.1 Bratrské řády

3 EMIGRACE MORAVANŮ DO SASKA V 18. STOLETÍ

3.1 Nový domov

3.2 Hrabě Zinzendorf

3.3 Život v bratrské komunitě

4 MORAVSKÉ MISIE

4.1 První úvahy o dalekých misijních cestách

4.1.1 Ujasnění pozice Moravanů

4.2 Stručný přehled misí od 18. století

4.2.1 První významná misie do zámoří

4.2.2 Grónsko

4.2.3 Amerika

4.2.4 Tibet

4.3 Metody a cíle moravských misí

5 ZÁVĚR

5.1 Metody

5.2 Prameny

5.3 Bratrství

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

6.1 Literární zdroje

6.2 Přednáška a filmy

6.3 Internetové odkazy

7 RESUMÉ

8 PŘÍLOHY

„Neexistuje žádný člověk, žádný národ, žádné náboženství, žádná zkáza ve světě, jež by ohni Ježíše Krista mohly odolat, protože jiskry létají okolo a chytit může vše.“ Zinzendorf 1742 (Peter Zimmerling 1999: 123)

1 ÚVOD

1.1 Cíl mé práce

Často si věci a lidi idealizují. Je to takový můj způsob bytí. Jsem pak vždy samozřejmě ráda, když se má zidealizovaná představa potvrdí. Proto je cílem této mé práce co nejvíce se seznámit s životy konkrétních nábožensky založených lidí, respektive skupinek, a zjistit, jestli je opravdu mohla jejich víra a jejich přesvědčení dělat tak bohubíbymi, protože ti, co se považují za jejich následovníky, se na ně odvolávají a v jejich duchu se snaží pokračovat. Tam, kde se můžu seznámit s konkrétními případy, zkusím nahlédnout, nakolik je tato představa zidealizovaná a nakolik má reálný základ. Nadto mě zde ještě zajímá otázka, jak mohli tito prostí lidé zprostředkovat něco naprosto neznámého komukoli, pro něhož byly jejich jazyk a jejich kulturní vzorce absolutně nesrozumitelné. Pokusím se, pokud se mi to podaří, prostřednictvím textu vyjádřit, jak hluboce museli být tito lidé přesvědčeni o svém poslání, když se vrhali do tak odlehlých, neznámých končin. Má práce o Moravských bratřích se tedy bude veskrze zabývat historií, životem a specifickým postojem k jinakosti na jejich misijních poutích.

1.2 Seznámení s tématem

Na konci léta roku 2012 jsem navštívila svého bratra Petra žijícího v německém městečku Karben. Tato sympatická obec se nachází v blízkosti metropole Spolkové republiky Hesensko, města Frankfurtu nad Mohanem. Měli jsme naplánováno pár výletů a mezi nimi byla i návštěva nedalekého hradu Ronneburg, pocházejícího ze 13. století. Den před jeho návštěvou jsme se o něm chtěli něco málo dozvědět. A právě čtením historie a pak samotným navštívením hradu Ronneburg začíná má zvědavost a následná cesta po stopách lidí, kteří zde krátce žili, celý svůj život zasvětili své víře a misijnímu putování a byli schopni se vzdát všech hmotných statků a žít v souladu s lidmi, jejichž kultura, normy a hodnoty i způsob jednání jim musely být zpočátku velmi nejasné. Zaujala mě skutečnost, že těmito misionáři byli prostí lidé, ne žádní vysvěcení kněží. Jednalo se prý o řemeslníky a bývalé sedláky, kteří se na misie vydávali vybaveni jen biblí a svým zapálením pro společnou myšlenku. Začala jsem více pátrat po identitě těchto „Herrnhuter Brüder“.¹ K mému překvapení jsem zjistila, že se jednalo o emigranty pocházející z českých zemí. Při samotné návštěvě hradu jsme se dozvěděli, že skupinka těchto věřících žila také několik let v osadě Herrnhaag, vzdálené od Ronneburgu jen několik kilometrů. Zkusili jsme se tam při svém putování také zastavit a našli jsme zde několik velmi hezky udržovaných domů v péči tří rodin (obr. č. 1). Zdejší správce nám sdělil, že on i místní rodiny se hlásí k historickému odkazu české Jednoty bratrské a jsou členy církve Moravských bratří, jež v Hesensku čítá dnes okolo 250 členů. Tento velmi milý a ochotný pán byl viditelně potěšen naším zájmem o toto téma, a proto nám věnoval asi dvě hodiny svého času a provedl nás celým Herrnhaagem. Přiznávám, že má znalost německého jazyka je velmi skromná, ale naštěstí jsem s sebou měla svého bratra, který v Německu žije již přes deset let a vše mi ochotně překládal.

---

¹ Herrnhutští bratři – překlad z němčiny.

Přišlo mi osobně velmi zvláštní, že o této skupině osob, která pochází z Moravy, jsem nic nevěděla a dozvídám se o ní právě tímto způsobem a na tomto místě. Ano, Jednota bratrská je v Čechách samozřejmě známá, ale v době totality, kdy já navštěvovala střední školu, jsme se v dějepise rozhodně neučili o žádných protestantských skupinkách nelegálně emigrujících, byť v 18. století, do Německa a následně do celého světa, dokonce až do Grónska nebo Tanzanie. Ale jak je možné, že jsem o životě těchto moravských misionářů doposud neslyšela? O důvodech mé neznalosti dnes můžu jen spekulovat. Bude to možná tím, že jsem nikdy nebyla vedená ke křesťanské ani jiné víře. Celý život žiji v pohraničí západních Čech a severní Moravu jsem zatím nenavštívila. Lidé jsou dnes zvyklí vnímat příslušnost k národu nebo etniku. Za jeden z ukazatelů příslušnosti je většinovou společností považován jazyk a tito moravští emigranti ve své většině mluvili německy. Měli hlavně německé předky, ale někteří byli i ze smíšených česko-německých rodin. Všichni se však považovali za Moravany. Zkouším se na Moravské bratry ptát i lidí ve svém okolí, a zatím nikdo z dotazovaných o nich neslyšel.

Začala jsem se tedy po návratu z Německa o tuto skupinu více zajímat. Přečetla jsem několik publikací a zjistila, že to byli velmi zajímaví lidé s neotřelou náboženskou filozofií. Společně s těmito úvahami jsem si řekla, že by to mohlo být zajímavé téma pro mou bakalářskou práci. Jsem povoláním učitelka hudby a k mým velkým koníčkům patří zpívání v pěveckém sboru. Přišly mi proto až důvěrně známé celodenní zpěvy bratrských komunit. Svou práci jsem měla v úmyslu i s tímto aspektem spojit a prostudovat hudební strategie, které možná podvědomě používali. Po prostudování literatury musím konstatovat, že jsem se nakonec tímto směrem rozhodla nevydat. Hudební antropologie, jak jsem během studia zjišťovala, je obor velice obsáhlý a já z pozice dálkově studující a na plný úvazek zaměstnané matky, a tudíž disponující velmi

omezeným časem, bych si ani nedovolila psát závěry z něčeho, co jsem neměla možnost intenzivněji prostudovat. Do budoucna však doufám, že toto bude směr, kterým bych se mohla ubírat a spojit tak své povolání s mým studiem.

2 STRUČNÁ HISTORIE JEDNOTY BRATRSKÉ

V první řadě jsem se potřebovala seznámit s historií Jednoty bratrské, abych pochopila, co předcházelo moravské pouti.

2.1 Dějiny Jednoty bratrské

První zmínky o vzniku Jednoty bratrské nacházíme již v 15. století, kdy byla projevována snaha o udržení základních požadavků husitství. Je zde však ještě cítit kompromisní postoj strany podobojí,² který ústil do polovičatosti ve věcech učení i v církevní praxi. Ta ještě v mnohém zahrnovala praktiky katolické církve, jež se neslučovaly s požadavky reformního hnutí. Vznikaly různé skupinky lidí nespokojených s tímto stavem. Jedna z těchto skupin se rozhodla pro radikální řešení a v roce 1457 opustila Prahu a usadila se v Kunvaldě u Žamberka. První bratři, jak se mezi sebou začali oslovovat, zde začali uvádět v život svou představu o pravém křesťanství. Hned v počátcích se k nim připojily zbytky táborů³ a valdenských,⁴ kteří byli nuceni kvůli inkvizici emigrovat do střední

---

² Způsob provozování církevní praxe, kdy je svátost oltářní přijímána v podobě hostie i vína.

³ Nejradičálnější křídlo husitů. Příslušníci tohoto hnutí si r. 1420 vybudovali své středisko v nově založeném městě Tábor v Jižních Čechách. Konfesí z roku 1431 vyjádřili plně princip, že jen Ježíš Kristus je svrchovaným zákonodárcem církve a jen Písmo je pravidlem učení a života v církvi.

⁴ Hnutí, které se šířilo ve 12. století ve Francii a Itálii. Je spojováno s domnělým zakladatelem Petrem Valdesem, který se vzdal majetku a rozhodl se žít v chudobě. Předčítá lidem evangelium z bible, což mu bylo zakrátko římskou církví znemožněno. Byl prohlášen za kacíře a jeho hnutí se dostalo do přímé opozice s Římem. Začalo se však rychle šířit do dalších evropských zemí. Jedinou uznávanou autoritou

Evropy a následně i dále na sever. Názory valdenských a táborů si byly velmi blízké a Jednota byla od samého počátku pronásledována hlavně kvůli tomu, že znovu oživovala sotva potlačené táborské myšlenky. Postupně došlo k rozkolu s utrakvisty⁵ pro jejich neschopnost osamostatnit se od závislosti na Římu.

Klidnější časy prožívala Jednota za vlády Ladislava Jagellonského, kdy královská moc zeslábla a sbory rostly hlavně přílivem utrakvistů, kteří hledali čisté učení a horlivější zbožnost. Do Jednoty v této době vstupovala i drobná šlechta a lidé školsky vzdělaní. Také v roce 1480 přišla do Čech větší skupina německých valdenských, kteří na Fulnecku a Lanškrounsku vytvořili silnou německou větev. Nepřátelství vůči Jednotě rostlo jak mezi katolíky, tak i mezi utrakvisty, kteří zůstali věrni římské církvi. Svatojakubský mandát⁶ z roku 1508 postavil Jednotu bratrskou mimo zákon. Ta měla být zrušena a potlačena. Po smrti panovníka roku 1514 ztratil sice výnos na účinnosti, ale později byl opakovaně obnovován a na celých 100 let se stal pro Jednotu neustálou hrozbou.

Po roce 1528 převládla ve sboru lutherská orientace. Díky konfesi,⁷ kterou předložili bratři po lutherském vzoru v roce 1535 králi Ferdinandu I. Habsburskému, se Jednotě dostalo veřejného uznání od Martina Luthera.⁸ Přestože to nezmírnilo pronásledování v Čechách, stala se konfese důležitým činitelem ve styku s evropskou reformací. Další významný předěl nastal v této době díky rozkolu v utrakvistické církvi, která se pod vlivem německé reformace rozdělila na dvě křídla –

---

valdenských je Nový zákon, nemodlí se k svatým, odmítají válčení a trest smrti. Spasení je pro ně výsledkem spojeného úsilí víry a skutků lásky.

⁵ Utrakvismus – slovo vzniklo z lat. *sub utraque species* a znamená „přijímání pod obojí způsob“. Též označení husitské církve.

⁶ Vydán Vladislavem II. Jagelonským.

⁷ Křesťanské vyznání víry. Normativní protestantský text, ve kterém jsou vysloveny věroučné důkazy, ale i shody a odlišnosti vůči ostatním křesťanům. Dvě hlavní větve reformace byly augsburská a helvetská konfese.

⁸ Teolog a filozof, zakladatel protestantismu v Německu. Nar. v r. 1483, zemřel roku 1546. Svě základní myšlenky zformuloval v roce 1517 v 95 tezích. Zahájil tím německou reformaci.

konzervativní staroutrakvistické a novoutrakvistické, luthersky orientované, které mělo s Jednotou mnoho společného. Spojení s tímto proudem se však nezdařilo.

Díky účasti bratrské šlechty ve Šmalkaldské válce,⁹ ve které zvítězily katolické stavy pod vedením císaře Karla V. nad stavy nekatolickými, začalo docházet ke krutému pronásledování Jednoty. Řada sborů byla zničena a mnoho bratrů donuceno uchýlit se do emigrace. Nepomohl ani Augšpurský mír,¹⁰ který uznával obě náboženství (katolické i protestantské) formou *cuius regio, eius religio*.¹¹ Pod vedením jednoho z nejznámějších a nejuznávanějších představitelů Jednoty bratrské, Jana Blahoslava, se těžiště sboru přesouvá na Moravu. Jan Blahoslav vykonal pozoruhodné dílo i na poli literárním a překladatelském. Zasloužil se mimo jiné o překlad Nového zákona v Bibli kralické. Ve druhé polovině 16. století byla předložena císaři Maxmiliánovi II. tzv. Česká konfese,¹² díky níž Jednota zažívá klidnější časy pod ochranou silné církve utrakvistické. Maxmiliánův syn a následovník císař Rudolf II. byl evangelickou diplomacií donucen roku 1609 vydat známý Rudolfův majestát, který zaručoval evangelíkům z Čech i Moravy náboženskou svobodu. Té si však Jednota moc dlouho neužila. Po Rudolfově nucené rezignaci nastupuje na trůn jeho bratr Matyáš II. V té době se ve stavovské politice začínají silně prosazovat katoličtí šlechtici, kteří byli vesměs vychováni jezuity a jejichž vztah k nekatolíkům byl velice nesmlouvavý. To samozřejmě vedlo k větší bojovnosti a netolerantnosti i ze strany nekatolíků. Poté, co katolická strana nechala uzavřít dva nekatolické kostely a král Matyáš porušil stavovská práva tím, že zakázal další svolání zemského sněmu, byl

---

⁹ Období nepokojů mezi lety 1546 a 1547 na území Svaté říše římské, které nastalo po reformě církve a následném Augsburském sněmu. Probíhalo mezi císařem Karlem V. a katolickými stavy na straně jedné a protestantskými říšskými knížaty (tzv. šmalkaldským spolkem) na straně druhé.

¹⁰ Dohoda německých stavů s císařem Karlem V. z r. 1555. Protestantská augšpurská konfese uznána za rovnocennou s katolickou.

¹¹ Čí země, toho víra.

¹² V roce 1575 potvrzena jen nezávazně ústně.

porušen Rudolfův majestát a stavovští politici přistoupili k ráznému činu. Tzv. druhou pražskou defenestrací,¹³ kdy byli z okna kanceláře Pražského hradu vyhozeni královi místodržící Slavata a Martinic, začalo české stavovské povstání. Rozhořela se skutečná válka, která trvala celých 30 let.

Po smrti císaře Matyáše roku 1619 zvolili stavové za svého panovníka Fridricha Falckého, čelního představitele německé nekatolické šlechty, jenž stál v popředí protestantské Unie¹⁴ a byl zetěm anglického krále Jakuba I. Čeští stavové počítali s tím, že získají na svou stranu významné nekatolické mocnosti. Nikdo se však za jejich věc nepostavil, a tak museli s Habsburky bojovat prakticky sami. Matyášův bratranec Ferdinand Štýrský,¹⁵ který měl původně na českém trůnu Matyáše vystřídat, byl velmi bojovným katolíkem a rozhodným zastáncem panovnického absolutismu. Díky penězům z bohatého Španělska mohl postavit silnou armádu a za pomoci katolické ligy v čele s Maxmiliánem Bavorským porazil 8. listopadu 1620 v bitvě na Bílé hoře stavovskou armádu. Fridrich uprchl z Prahy a na jeho místo byl dosazen Ferdinand II. Štýrský. Dne 21. 6. 1621 bylo na Staroměstském náměstí popraveno 27 šlechtických vůdců povstání. Osobám spjatým s povstáním a uprchlíkům emigrujícím hlavně do sousedních protestantských zemí, jako bylo Sasko a Slezsko, byl zabavován majetek, na kterém se obohatila hlavně řada mocných českých katolických rodů. Konfiskace, která probíhala jako řízené drancování a zavádění vysokých daní, zahájila období měnové nestability a s ní spojené inflace. Za podpory vídeňského papežského nuncia Karla Carafy a jiných se Ferdinand v Čechách i na Moravě rozhodl pro úplné vymýcení kalvinismu a luteránství. Rekatolizační program vedl k několika neúspěšným

---

¹³ 23. května 1618.

¹⁴ Koalice vytvořená r. 1608. Tvořila ji část německých protestantských panovníků.

¹⁵ V létě 1619 zvolen římským císařem. Generální sněm Koruny české jej však ani v této hodnosti neuznal a kontroval volbou Fridricha Falckého.

vzpourám. Obnoveným zřízením zemským¹⁶ formálně skončilo náboženské soužití, eliminovala se práva stavů a Česká koruna se stala v habsburském rodě dědičnou. Byla nastoupena cesta k absolutismu.¹⁷ O něco lépe na tom bylo Slezsko, které leželo blízko Saska a Lužice. Císař si nechtěl znepřátelit saského kurfiřta, a proto byla této oblasti ponechána větší náboženská svoboda (Munck 1990: 35–41).

Válka, která způsobila obrovské materiální i lidské ztráty, se chýlila ke konci. Jelikož začalo být jasné, že žádnou z vojenských mocností není možné srazit na kolena, začaly se od počátku čtyřicátých let 17. století objevovat první snahy o mírové jednání. Definitivní konec však nastal až po podpisu Vestfálského míru v roce 1648. Zajímavostí je, že v Praze třicetiletá válka začala, ale i skončila (Štěpánek, Vaculík 2000: 11, 12).

Konfesionalizace,¹⁸ která zesilovala na počátku 17. století v Českých zemích, měla mnoho praktických projevů. Dané území se sjednotilo na poli náboženské doktríny, jež byla vlastní panovnickému absolutismu, a takto uznané vyznání se začalo prosazovat za pomoci státní správy. V období panovnického absolutismu začal stát zasahovat až do nejnižších pater společenské struktury (Hrbek 1981: 123).

2.2 Život v řádu a kázni

Celými dějinami společenství se přirovnáním Rudolfa Říčana „jako červená nit“ vine myšlenka a snaha o udržení vlastního rázu a samostatného postavení vedle blízkých církví. Výrazně osobitým znakem Jednoty byl především život ve sboru a s ním spojený bratrský řád podpíraný kázní. Pro takový život byly důležité velmi hluboké

¹⁶ Zákon vydaný v roce 1627 pro Čechy a v roce 1628 pro Moravu.

¹⁷ Panovnická legitimizace spojená s osobou panovníka jako garanta pravého náboženství a politická instituce, jež osobu panovníka chápe jako monarchu s neomezenou mocí, provází celé 17. a 18. století (Hrbek 1981: 13).

¹⁸ Spojení státní autority a církve.

předpoklady (Říčan 1957: 311). Jedním z nejdůležitějších předpokladů a podmínek je postavení celého života na oddanosti Ježíši Kristu. Poslušný život věřícího ve sboru, který je zdůrazněn individuální odlišností každého člena, nutí jednotlivce ke zvýšené odpovědnosti. Víra podle bratrského řádu nevzniká a neroste jinde než ve společenství, a proto i poslušnost věřících má být pěstována a posuzována společně. Věřící vnímají toto společenství tak, že Bůh chce mít krásnou církev, v níž je oslavován poslušností celého sboru. Vzájemná pomoc jedněch druhým je proto neodmyslitelnou součástí. Má svá konkrétní doporučení, jak si počínat v různých životních situacích. Na toto chování a dodržování pravidel dohlíží celé společenství, které také slouží k tomu, aby napomínalo své členy, nechovají-li se podle daných norem. Neodmyslitelnou součástí společenství je tedy dozor a kázeň, jež ukazují každému jednotlivci jeho místo před Bohem i uprostřed společenství. Tím se samozřejmě ztrácí pocit soukromí, kde by byl člověk sám bez dohledu a z dosahu řádu. Proto možná k církvi nikdy nepatřily zástupy lidí, ale jen dobrovolníci, kteří byli ochotni v těchto normách a rádech žít.

Se svou menšinovostí vždy tato církev počítala. Zároveň si její členové byli od počátku vědomi, že vstupem do Jednoty brali na sebe břímě nelibosti ze strany svého okolí, a až do doby, než bylo společenství definitivně uznáno za právoplatnou církev, nebyli členové chráněni žádným zákonem, který dříve zajišťoval ochranu obyvatel v Čechách a na Moravě. Neustálá nucená stěhování a s nimi spojená hmotná nouze a stálé bratrské kárání přepychu, touhy po požitku a zisku rozhodně nepřivodily do Jednoty enormní nával. Skutečně rozhodujícím zájmem pro vstup do společenství bylo „ujištění se svým spasením“.

Bratři museli často čelit i nařknutí ze sektářství. Kritické hlasy argumentovaly hlavně tím, že společenství pohrdá světskými řády založenými na vůli Boží a odmítá užívání světských soudů. Tím, že byla

Jednota církví výběrovou,¹⁹ bylo jí vytýkáno, že vede k pýše. Ale i přes svou výběrovost Jednota vždy zásadně nařknutí ze sektářství odmítala (Říčan 1957: 311–314).

2.2.1 Bratrské řády

Jednou z nejstarších dochovaných informací týkajících se trojího členství uvnitř společnosti je zpráva vydaná tiskem roku 1623 „Řád církevní Jednoty bratří českých“. Autor Jan Lasicki zde rozděluje členy do tří skupin. První jsou tzv. „počínající“, druhou „prospívající“ a třetí „konající“.

První skupinu tvoří nově příchozí členové, které sbor přijal k slyšení slova Božího a nazýval je katechumeny²⁰ první církve. Tito bratři byli vyučováni a vedeni k novému životu v pokání, k důvěře v kněze Jednoty, kteří jsou považováni za pravé služebníky i správce Kristových tajemství, a k připravenosti trpět všechna protivenství se společenstvím. Druhou skupinu tvořili ti, jež byli dostatečně vyučeni a prověřeni, a tudíž je společenství přijalo mezi prospívající, a mohli se proto zúčastňovat svátosti Večeře Páně.²¹ Do třetí skupiny spadali ti, kteří byli ve věcech víry tak zběhlí a v lásce a naději tak pevní, že již mohli vést i ostatní členy. Ani v této skupině nebyli věřící považováni za dokonalé. Tohoto stavu nemůže podle církve člověk dosáhnout, může být k dokonalosti pouze celý život veden. Lasicki ještě pojmenovává jednu skupinu a tou byli „vyloučení“. Spadali do ní lidé, kteří z nějakého důvodu z církve odešli. Tyto bývalé členy nespouštěli bratři ze zřetele a věřili,

¹⁹ Člověk se k ní hlásil dobrovolně, ale do církve je přijat až po prokázání určitých kvalitativních předpokladů.

²⁰ Označení těch, kteří jsou vyučováni v křesťanské víře a připravováni na křest a přijetí do církve.

²¹ Nejdůležitější část bohoslužby. Odkazuje na poslední večeři Ježíše Krista před jeho zatčením a ukřižováním. Přijímá se při ní víno a chléb, jež jsou spojovány s Kristovým tělem a krví. Termín Večeře Páně používají hlavně protestantské církve. Věřící z této svátosti mohli být za závažné přestupky i na čas vyloučeni.

že časem sami projeví kající touhu po návratu do Jednoty (Říčan 1957: 315, 316).

3 EMIGRACE MORAVANŮ DO SASKA V 18. STOLETÍ

3.1 Nový domov

Prvním krůčkem k nastolení náboženské svobody byl v Českých zemích až Toleranční patent vydaný Josefem II.,²² který pro protestanty a jiné náboženské menšiny znamenal zatím pouze uznání a „trpění“ jejich víry při stále trvajícím dozoru vládnoucí římskokatolické církve. I když se v té době členům Jednoty značně ulevilo, stále se nemohli hlásit k tradiční evangelické víře svých předků²³ (Otten, Veselý, 1992: 45).

Nekatoličtí věřící museli svou víru úzkostlivě tajit. Život v zakázané víře bez přetvářky a lži nebyl možný. Toto složité období, jež bylo poznamenáno náboženským útlakem, stvrzují různé patenty a reskripty,²⁴ jež stanovují tresty²⁵ pro ty, co nechtěli přestoupit na katolickou víru. Mnoho protestantů odchází do emigrace, aby zde žilo v pravdě a v souladu se svým přesvědčením. Na začátku 18. století, kdy rekatolizace v Českých zemích značně zesílila²⁶ a Morava byla zasažena zejména německým pietismem,²⁷ odchází přes Jizerské hory do Saska

²² Vydán 13. 10. 1781.

²³ Oficiálně uznanými konfesemi byly pouze augsburská a helvetská.

²⁴ Panovnická a úřednická rozhodnutí a nařízení, která byla vydávána písemně a stvrzována podpisem jako např. císařský patent Ferdinanda II. z roku 1624 a císařský reskript Karla VI. z roku 1725.

²⁵ Zákaz sňatků mezi nekatolíky; uvěznění a vypovězení všech, kteří nevyznávali katolickou víru; popravy za nedovolené překročení hranic a přenášení zakázaných knih; konfiskace majetku nekatolíků.

²⁶ Za vlády Karla VI. v letech 1711 až 1740.

²⁷ V Německu se pietistické hnutí rozvíjí už od 17. století. Staví na emotivní, náboženské zkušenosti jednotlivce, usiluje o větší intenzitu křesťanské zbožnosti a čistoty života. Zvláštní zásadou bylo, že jedinec se křesťanem nerodí, musí stavu „probuzení“ dosáhnout. Také zastávali názor, že není důležité vše znát a poznat, ale nejdůležitější je pravá láska ke Kristu a vděčnost za jeho obět.

skupina Moravanů pod vedením Christiana Davida.²⁸ Zde na pozemcích hraběte Mikuláše Ludvíka Zinzendorfa,²⁹ známého svou náklonností k pronásledovaným protestantským skupinám, zakládají osadu s názvem Herrnhut.³⁰ Tito Moravané, vesměs potomci německy hovořících obyvatel, jsou řemeslně velmi zruční. Začínají na vyčleněném pozemku ihned stavět domy, do kterých převádějí z Moravy nové a nové uprchlíky.

Rozhodnutí nelegálně emigrovat není jistě v žádné době jednoduchým řešením bezvýchodné situace. Lidé se emigrací mnohdy nedobrovolně vzdávají svého sociálního postavení i majetku. Léta náboženské nesvobody v Českých zemích byla však pro protestanty tak tristní, že se jim i přesto emigrace stala vysvobozením. Loučení s přáteli a příbuznými bylo velmi těžké a často museli lidé ze svých domovů odcházet i bez rozloučení. Příbuzní utečenců končili ve vězení a byli krutě vyslýcháni. Nejednou se stalo, že musela narychlo emigrovat jen část rodiny. Také útěk s malými dětmi byl velmi riskantní a namáhavý a často se stávalo, že nejmenší dítě muselo zůstat u prarodičů nebo známých. Emigranti měli snahu se pro své blízké vracet, ale ti byli většinou velmi přísně střeženi a dostat je ze země nebylo možné (Štěříková 2009: 76, 77).

Moravští imigranti se usazují na saském území v Horní Lužici roku 1722. Zvláště důležitým předělem je rok 1724,³¹ kdy do Herrnhutu přichází pětičlenná skupina mladých mužů ze Suchdola nad Odrou.³² Ti se dle mínění hraběte Zinzendorfa jako první přihlašují k tradici

²⁸ Narodil se roku 1692 v moravské Ženklově. Spolu s jeho rodinou odchází do Saska i Michal Jaeschke a Jakob a Augustin Neisserovi s rodinami. Ch. David byl povoláním tesař. Umírá roku 1751 v Herrnhutu.

²⁹ V německém originále Nikolaus Ludwig Graf von Zinzendorf, nar. v r. 1700 v Drážďanech, zemřel r. 1760 v Herrnhutu.

³⁰ Český Ochránov.

³¹ Stejně datum uvádí Weinlick (Weinlick 2000: 68). Rok 1725 uvádí Křížová (Křížová 2007: 64).

³² Tři bratřenci stejného jména – David Nitschmann vyznavač (umírá jako mučedník v rakouském vězení v r. 1729), David Nitschmann tesař (v roce 1735 se stává biskupem Obnovené Jednoty) a David Nitschmann tkadlec (později syndikus – vyjednaváč s různými vládami), Melchior Zeisberger (jeden z prvních pracovníků Jednoty v diaspoře) a Jan Teltschik (později se stává vůdčí osobností Jednoty bratrské v Anglii) (Weinlick 2000: 68).

Jednoty bratrské a myšlenkovému odkazu jejího posledního biskupa Jana Amose Komenského,³³ a jsou tedy považováni za vlastní zakladatele Obnovené Jednoty bratrské (Štěříková 2009: 107).

Dalším důležitým datem je 13. srpen 1727. Dochází k početnému náboženskému probuzení věřících nejen z Herrnhutu. Tento den se považuje za počátek organizovaného společenství, kdy se lidé při společné Večeři Páně shodovali, že cítili silné působení Ducha svatého. Na základě tohoto emotivního zážitku dochází ke všeobecnému smíření a duchovnímu zrození Obnovené Jednoty bratrské. Toto silné puzení údajně cítili Herrnhutští i v místech, kde zrovna prováděli jedny ze svých prvních misí (Štěříková 2009: 115).

Zpočátku chodí noví misionáři hlavně na Moravu, kde pořádají tajná shromáždění a náboženská vyučování. Misijní cesty byly velmi nebezpečné, neboť při chycení migranta hrozil trest smrti. Zde je důležité zmínit především misijní práci Christiana Davida³⁴ a připomenout za jeho života opomíjenou zásluhu na znovuoobnovení Jednoty bratrské.

3.2 Hrabě Zinzendorf

Nejdůležitější osobností tohoto období je však bezesporu hrabě Mikuláš Ludvík Zinzendorf (obr. č. 2), který svůj celý život zasvětil Bohu a aktivní dobročinnosti, jež vycházela z pietistického hnutí. Jedním z jeho záměrů bylo vybudování modelové křesťanské obce a následné začlenění Moravanů do saské luteránské církve. S prvotním záměrem vybudování křesťanské obce se Moravané ztotožnili velmi rychle, ale to, že by měli být začlenění do luteránské církve, odmítali (Křížová 2007: 64). Odmítavé stanovisko, co se týče lutherské otázky, souviselo nejspíš především s jejich pocitem vyvolenosti, který byl

³³ J. A. Komenský, významný český filozof, myslitel, spisovatel a pedagog, který se narodil v roce 1592. Od roku 1628 působí v exilu. Konec svého života prožil v holandském Amsterdamu, kde také v listopadu 1670 umírá.

³⁴ Po své emigraci až do roku 1727 podnikl dvanáct misijních cest na Moravu a dále viz kapitola Grónsko.

inspirován pietismem. Protože neměli nad sebou žádnou autoritu v podobě kněží, jež by jim radili a usměrňovali je, byli zpočátku velmi neústupní v náboženských otázkách založených na zcela libovolném výkladu Písma. Při styku s luterány se pohoršovali nad jejich církevními institucemi, obřadními oltářními liturgiemi, krucifixy, vybíráním peněz při bohoslužbách a nad dalšími, pro Moravany nepřijatelnými formami a praktikami lutherského církevního života (Nešpor 2009: 137, 138).

Zinzendorf zprvu považoval moravské emigranty jen za jakousi skupinu náboženských nadšenců. Nevěděl nic o církvi jejich otců a ani sami emigranti neměli větší znalosti vlastní historie. Před již zmíněnou Večeří Páně v roce 1727, která je považována za duchovní zrození Obnovené Jednoty bratrské, narazil náhodou v městské knihovně v Žitavě³⁵ na výtisk verze stanov českých bratří *Ratio Disciplinae*.³⁶ Tato náhoda se stala jedním z prvotních impulsů pro přehodnocování Zinzendorfových postojů k Moravanům a cestou k obnovení Jednoty.³⁷ Po přečtení stanov a historické předmluvy, kterou k nim napsal v roce 1660 sám Jan Amos Komenský, si hrabě poprvé uvědomil, že jde o církve předcházející vlastnímu luteránství. Potvrdil, že se nejedná o sektu, ale o protestantskou církev s letitou tradicí. Stanovy přeložil do němčiny a předal je Herrnhutským. Ti byli tak zaujati podobností spisu s jejich nedávno vypracovanými stanovami, že tuto skutečnost přičítali zásahu Božímu, a to ještě více upevnilo morálku v Herrnhutu (Weinlick 2000: 76, 77).

Pro Moravany byl Zinzendorf nejvyšší duchovní autoritou. Reprezentoval jejich společenství a hájil jejich zájmy u evropských dvorů. Také dlouho financoval výstavbu prvních exulantských osad i první misijní výpravy. Nikdo si nedovolil zpochybnit jeho absolutní pravomoc při

³⁵ Město v saské části Horní Lužice v okrese Zhořelec.

³⁶ Vzdělávací systém – překlad z latiny.

³⁷ Posledním krokem pro ustanovení církevního společenství byl synod v roce 1740, kde byla vytyčena základní doktrína. Církev poprvé oficiálně uznána v roce 1742 pruským králem Fridrichem II., jenž její členy následně pozval do Pruska, kde byly vybudovány osady Gnadenberg, Gnadenfrey, Neusalz a další.

rozhodování o dění ve sboru. On sám však své postavení neustále zpochybňuje a na synodu³⁸ v roce 1741 prohlašuje vedením Moravské církve samotného Krista (Křížová 2007: 70). To už také na vlastní kůži zažívá, co to znamená být vyhnancem. Od založení Herrnhutu je obviňován z podpory nebezpečných sekt a z iniciování útěků moravských poddaných. V roce 1736 je vypovězen na 10 let ze Saska. Uchyluje se na hrad Ronneburg, kde začalo mé putování po stopách Moravských bratří, a následně do Herrnhagu v Hesensku, který svou velikostí překonal i Herrnhut a stal se na několik let důležitým místem v událostech kolem Jednoty. V dějinách této osady se setkáváme snad s nejdiskutovanějším obdobím v celé historii církve. Je to takzvaná „doba tříbení“.³⁹ Sám Zinzendorf na toto období s odstupem času vzpomíná kritickými výroky, ve kterých přiznává, že se členové hnutí, a tedy i on sám, snažili přiblížit Spasiteli neoprávněnými metodami (Štěříková 2009: 253).

Zinzendorf byl jistě neobyčejnou a zřejmě i nevšedně myslící osobností. Měl představu o vytvoření úplně nové církve, kterou by spojovala výlučně láska ke Spasiteli (Křížová 2007: 90). Naplňování vizí i samotná misionářská činnost jsou důkazem silné víry v celoživotní poslání. Jen za jeho života bylo na misie vysláno více než 200 ordinovaných⁴⁰ misionářů.

---

³⁸ Shromáždění, při nichž zástupci moravských osad a jednotlivých sborů řešili různé otázky a přijímali důležitá rozhodnutí.

³⁹ Mládežnické hnutí, které vrcholilo koncem 50. let 18. st. Je popisováno jako lehkovážné a hravé pojetí víry v okázalých slavnostech s přecitlivělými liturgiemi. Hraničí až s fanatismem vyznačujícím se vulgárním uvolněním do té doby velmi přísných mravů. Bratři a sestry mezi sebou používají celou řadu zdobnělin, chovají se jako děti, Kristovu krev vnímají jako moře milosti, jeho rány jako útočiště a skrýš. Začal se zde vyskytovat silný sexuální podtext při vyjadřování lásky ke Kristu. Zinzendorf nejprve toto hnutí podporoval, nakonec ho však sám zakázal.

⁴⁰ Postavených do misionářského úřadu.

3.3 Život v bratrské komunitě

Podle Emila Durkheima⁴¹ vyjadřují konkrétní projevy náboženských představ kolektivní skutečnosti, neboť jsou odrazem faktické podoby společenství. Naše společnost byla kdysi chápána jako veskrze posvátná, postavená na křesťanském základu, jehož duší je právě společenství, ve kterém nalzáme koncentrovaný projev celého kolektivního života (Weber 1998: 35). O formě tohoto posvátného kolektivního života můžeme jistě hovořit ještě v první polovině 18. století v souvislosti se zřízením prvních bratrských osad. Obraz těchto komunitních osad se nám ukazuje především v první z nich, již několikrát zmíněném Herrnhutu. Tato obec se stala skutečně modelovým vzorem pro ostatní, jak to zamýšlel Zinzendorf.⁴² Neustálé vzájemné upevňování ve víře je možná právě tím koncentrovaným projevem, který se konkrétně zde stává duší společenství. Sám Zinzendorf začal považovat Herrnhutské za elitu protestantského světa vedenou pokorou a za hlasatele lásky, míru, prostoty a pospolitosti – skutečného poselství Kristova. Protože celé společenství provází touha po duchovní jednotě a vzájemné lásce, snaží se lidé navzájem si vypomáhat jak finančně, tak i láskyplným jednáním. Samozřejmě se to vždy nedařilo. Přísná církevní kázeň, která zde od počátku funguje, však nedává prostor pro větší třenice ani diskuze.

V komunitní osadě se brzy velmi osvědčilo zřízení určitých funkcí, jako funkcí starších, učitelů, dohlížitelů, napomínatelů a pečovatelů o nemocné. Ti, co byli do těchto laických úřadů jmenováni, měli hlavně pečovat o duchovní stránku věřících a usměrňovat jejich světskou marnivost. Většina těchto úřadů existovala paralelně pro muže i pro ženy, čímž zde postupně docházelo k téměř absolutnímu oddělení pohlaví v každodenním i duchovním životě.

---

⁴¹ Významný francouzský sociolog žil v letech 1858 až 1917. Zabýval se mimo jiné sociální podstatou náboženství.

⁴² Viz str. 19.

Celý herrnhutský den je prostoupen oslavováním Boha. Už od rána probíhají modlitby, kterých se účastní celý sbor. Následně se lidé během dne sdružují do společných domácností rozdělených podle pohlaví, rodinného stavu a stáří, jež se nejprve označují jako bandy nebo společnosti, později se ujímá označení třída nebo kůr. Každý člen sboru zde měl své jasně dané úkoly, vše bylo pečlivě zorganizováno. Tyto stratifikované skupinky fungovaly také jako socioekonomické jednotky. Jejich členové bydleli ve společných domech, společně hospodařili a starali se o chudé a nemocné a scházeli se k odděleným pobožnostem. Často se konalo náboženské vyučování a nedílnou součástí se staly hodiny zpěvu v rámci zpívané bohoslužby, kde se věřící učili písně, kterými se během dne i večer před spaním opět povzbuzovali ve víře. Současně se vznikem Herrnhutu se obnovila tradice Večeře Páně, sborová slavnost církve,⁴³ jež má kořeny už v samém počátku vzniku Jednoty bratrské. Také se dbalo na dodržování tradičních zvyklostí a pravidel, jakými byly např. odmítání přísahy⁴⁴ věrnosti, vojenské povinnosti a potvrzování rozhodnutí prostřednictvím losu.⁴⁵ V roce 1727 vydává Zinzendorf dva soubory pravidel,⁴⁶ jež mají za úkol hlavně usměrňovat život⁴⁷ v Herrnhutu a zahrnují povinnosti⁴⁸ jeho obyvatel.

Ve 30. a 40. letech pronikají do sborového života některé inovace, kterými se odlišuje herrnhutská komunita od staré Jednoty. Jedná se například o rituál provázející Velikonoční pondělí, který zahrnuje celonoční bdění s modlitbami, znázorňující akt Kristova zmrtvýchvstání.

⁴³ Bratři věří, že prostřednictvím chleba a vína přijímají tělo a krev samotného Krista. Tímto přijímáním se ujišťují v odpuštění svých hříchů a smíření.

⁴⁴ Jeden z ústředních pokynů. Stává se zároveň i ústředním bodem ve sporu o další orientaci Jednoty, neboť symbolizuje zásadní odstup od světa. Zpočátku byla přísaha tak tvrdošíjně odmítána, že se bratři nesměli ucházet o žádné veřejné funkce a ani se neúčastnili při soudních jednáních jako svědci. Postupně se postoj k přísaze mění. Příklad se povoluje v případě, kdy by měla pomoci bližnímu. Také pravdivá přísaha, neužívaná nadbytečně se nakonec dovoluje. (Hamala 2003: 33-34, 65).

⁴⁵ Tento zvyk je popsán v Novém zákoně v oddílu Skutkové svatých apoštolů kap. 1. odst. 25. a 26. Losovalo se pro jednoho za dvou apoštolů, který z nich zaujme místo v apoštolské službě po zrádném Jidášovi.

⁴⁶ „Vrchnostenské příkazy a zákazy“ a „Bratrská vůle a jednota“.

⁴⁷ Např. zakazovaly pití alkoholu, tance, hazardní hry.

⁴⁸ Např. vydělávat si práci vlastními rukama nebo postarat se o nemohoucí.

Dalšími inovacemi jsou „hostiny lásky“⁴⁹, při kterých účastníci při prostém jídle vedou zbožné rozhovory a rituál vzájemného umývání nohou, symbolizující bratrství a pokoru členů církve (Křížová 2007: 67).

Jak jsem již naznačila, ani zde samozřejmě nemohlo být vše ideální. Už v počátcích založení Herrnhutu docházelo k rozepřím v otázkách víry. Kritici tohoto zřízení se snažili o úplné splynutí bratrské církve s lutherskou farností. Jiní, na které toto nápadné společenství působilo rušivě, zase usilovali o jeho likvidaci. Zevnitř byla shoda v náboženských otázkách narušována nedůvěrou samotného Zinzendorfa do doby, než došlo ke kolektivnímu emotivnímu zážitku „sestoupení Ducha svatého“.⁵⁰ Přibližně v této době navazuje hrabě kontakty s Danielem Arnoštem Jabloneckým,⁵¹ jedním ze dvou biskupů staré Jednoty bratrské a seznamuje se ještě blíže s dílem a myšlenkami Jana Amose Komenského. Ani feudální stratifikace se této komunitě nevyhnula. Emigranti byli dlouho v poddanském postavení vůči hraběcí rodině. Zinzendorf byl jako vrchnost vychován, a i když se postupem času dokázal stát herrnhutským spolubratrem, často s nimi z pozice vrchnosti jednal. Moravané byli lidé tvrdohlaví, samorostlí a prý o všem moc přemýšleli, což Zinzendorfa velmi často rozlaďovalo. Podle jeho mínění bylo těžké sjednotit je. Nehodili se do komorního tónu sboru (Štěříková 2009: 198). Dokonce kvůli tomu bylo několik lidí z Herrnhutu vyloučeno a pár jich i samo z vlastní vůle odešlo. Nemění to však nic na faktu, že i tyto Moravany Zinzendorf za některé jejich činy velmi obdivoval. Dalším problémem byla skutečnost, že pověst Herrnhutu, jako křesťansky tolerantního prostředí, lákala různé fanatiky,⁵² odpadlíky

---

⁴⁹ Společné stolování jako výraz vzájemnosti. V křesťanství se označovalo slovem *Agapé*, které má řecký původ a znamená lásku.

⁵⁰ Viz str. 19.

⁵¹ Vnuk a pokračovatel J. A. Komenského, žijící v polském exilu.

⁵² Např. Johann Sigmund Krüger, který přišel do Herrnhutu v srpnu r. 1726. Koncem tohoto roku se však psychicky zhroutil a v lednu 1727 osadu opouští.

ze státních církví a stoupence sekt,⁵³ jejichž výklad byl založen na jiných, leckdy pokřivených zásadách, jichž se nechtěli vzdát.

Do Saska přicházelo čím dál více věřících. Byly zpřísněny podmínky pro ty, co sem teprve chtěli emigrovat, i pro ty, co zde již čekali na azyl.⁵⁴ Nakonec si však rychlý demografický nárůst ve třicátých letech, nařízení z října 1732 o zákazu přijímat v Sasku české uprchlíky a nátlak saských luteránů na začlenění Moravanů do luteránské církve vynutily odchod části obyvatel do nově vzniklých osad. Jednou z nich byl již zmíněný Herrnhag v Hesensku, další například v Holandsku, ve Velké Británii apod. Některé z těchto osad byly však také po krátkém čase ze stejných demografických a nátlakových důvodů opuštěny. Obnovená Jednota bratrská působí dnes ve světě pod různými názvy jako Moravian Church nebo Unitas Fratrum⁵⁵ a skládá se z devatenácti samosprávných a pěti misijních provincií (obr. č. 3). V německy mluvících zemích se můžeme setkat s pojmenováním jako Brüder–Unität nebo Herrnhuter Brüdergemeine.

4 MORAVSKÉ MISIE

Křesťanství je základem evropské kultury, komunikace, symboliky a dlouhou dobu nejvýraznějším zdrojem evropského pocitu nadřazenosti nad zbytkem světa. Od ostatních náboženství se liší v tom, že je výrazně misijním náboženstvím, toužícím pokrýt celý známý svět. Podle bible a dalších ekumenických textů má každý křesťan povinnost náboženství šířit. V protestantismu se objevuje představa o predestinaci, která je založena na přesvědčení, že jsou „vyvoleními“ (a tudíž hodnými spásy)

⁵³ Např. skupina schwenkfeldiánů, která přišla ze Slezska, odkud byla pro své radikální názory vyhnána.

⁵⁴ Nejdůležitější podmínkou byla víra v Boží vedení.

⁵⁵ V roce 1749 prohlášena za starou apoštolskou církev britským parlamentem. Od té doby na Britských ostrovech a v amerických koloniích tolerovány členům Jednoty jejich zvyklosti a přesvědčení.

jen někteří. Tito vyvolení by měli být misionáři vyhledáváni a mělo by být na ně aktivně působeno (Křížová 2013).

4.1 První úvahy o dalekých misijních cestách

Hned od počátku svého pobytu v Sasku, jak jsem již zmínila, chodili potají Moravané na své první misijní cesty do Čech, Slezska a na Moravu. O možnosti a potřebnosti misí mezi „pohany“⁵⁶ v nezapadlejších koutech světa je Zinzendorf seznámil 10. února 1728 na tzv. prvním sborovém dni „Gemeintag“. Ten den se sešlo v herrnhutské jídelně panského domu na sto padesát bratří a sester a hovořilo se zde o misijních plánech. Zinzendorf už tehdy přemýšlel o misích v Turecku, Laponsku, Etiopii a Grónsku. V tento slavnostní den, jak jej členové sboru vnímali, se četly dopisy a zprávy z bratrských misí a jiných bratrských sborů. Později se stal nedílnou součástí sborového života a také dnem, kdy odcházeli misionáři na určené misie. Hned v počátcích velkých misijních plánů byla zřízena v jednom křídle sirotčince misijní škola pro dvacet šest svobodných mladých mužů, kteří tu měli využívat volný čas ke svému vzdělávání. Učili se zde číst a psát a zároveň získávali znalosti, v té době ještě značně omezené, ale přece tak potřebné při budoucích cestách. Vyučovány byly také základy medicíny (Štěříková 2009: 169–171).

O svém pojetí misie začal hrabě Zinzendorf uvažovat už při studiích na církevní škole v Halle.⁵⁷ Se spolužákem a přítelem Friedrichem von Wattewille ze Švýcarska si slíbili, že budou celý život pracovat na obrácení pohanů. V Halle již v té době existoval poměrně vypracovaný koncept misijní činnosti, na který Zinzendorf částečně navázal v misích, které sám později zorganizoval (Zimmerling 1999: 120). Navazuje zde

---

⁵⁶ Slova „pohan“ užíváno ve smyslu „nekréšťan“, „neznaboh“.

⁵⁷ V letech 1710 až 1716.

především na práci svého učitele, filosofa Augusta Hermanna Francka, zástupce hallských pietistů, který na zdejší škole zakládá v roce 1710 „*Collegium Orientale*“,⁵⁸ předobraz pozdějších moravských seminářů. Tím započaly první pokusy v misijním úsilí protestantského světa, které úzce souvisely s koloniální expanzí (Křížová 2007: 107).

Uskutečňování misijních plánů od samého počátku nabývá nových rozměrů, a to hlavně díky Zinzendorfově sblížení s Moravskými bratry. Tato skutečnost má několik zjevných důvodů:

- Moravští bratři jsou zruční řemeslníci se silnou vírou v Boha a jeví se od příchodu do exilu jako horliví stoupenci a šířitelé své víry.
- Exulanti jsou v Sasku vnímáni jako uprchlí poddaní a měli by být podle platných zákonů vráceni na původní panství. Tento problém by pomohl vyřešit jejich odchod do míst, ve kterých by žili v souladu se svým vyznáním.
- Ani po kolektivním přihlášení k české Jednotě bratrské neustávají náboženské rozpory mezi Moravany a ostatními členy sboru. I tyto nesnáze jistě povedou Moravany k rozhodnutí nynější exil opustit.
- Díky faktu, že moravští exulanti již jednou museli zpřetrhat rodinné vazby a čelit nepřízni osudu, jim byly přisuzovány předpokládané vlohy pro adaptaci na neznámé a drsné prostředí.
- Moravané žijící ve své rodné zemi v náboženské nesvobodě, která je dovedla až do vyhnanství, začnou misijně působit hlavně v místech, kterými jiné křesťanské církve pohrdají.⁵⁹ Programově budou vyhledávat především skupiny utlačovaných pohanů a plnit úkoly v neznámých kulturních areálech.

---

⁵⁸ Vyučování pro přípravu budoucích misionářů.

⁵⁹ Vnímají se jako následovníci Ježíše Krista, který byl sám vyhnanecem v Egyptě (Křížová 2007: 108).

4.1.1 Ujasnění pozice Moravanů

Moravští bratři se hodili do Zinzendorfovy koncepce, podle níž chudí lidé (misionáři) roznášeli svá poselství „v tichosti“. V samotné praxi to znamenalo několik pravidel, které se misionáři snažili dodržovat:

- Na misie odcházejí řemeslně zdatní jedinci, kteří se dokáží o sebe postarat finančně i existenčně – to byl velmi důležitý předpoklad, jež Moravští bratři často splňovali.
- K tomu, aby mohli pohany obracet, jim stačí pouze jejich víra a bible – měli by mít tedy určitý dar řečnického nadání.
- Sžívají se s místními lidmi – poznávají jejich kulturu, učí se jejich jazyk a začleňují se do běžného života.
- Nechtějí měnit kulturní vzorce celé společnosti.
- Zakládají jen malá společenství ve společnostech s již existujícím zřízením.
- Nechtějí ze všech lidí dělat křesťany.⁶⁰
- Snaží se měnit myšlení předurčených pohanů pomalu a v jejich prospěch.
- Nejde jim o osobní ani finanční prospěch (Geiger 2000: 161–163).

4.2 Stručný přehled misí od 18. století

Přehledy misí a letopočty jejich založení se u jednotlivých autorů liší. Důvody jsou zřejmé. Autoři používají původní názvy oblastí nebo jména majitelů kolonií. Jeden z autorů udává letopočet příchodu prvních misionářů, další rok založení misijní stanice a jiný rok prvního pokřtěného konvertity. Pokusím se seřadit státy nebo oblasti podle příchodu prvních misionářů (tab. č. 1). K tomu využívám více publikací od různých autorů. Kde se letopočty neshodují, zmíním ten nejčastěji uváděný rok, který

---

⁶⁰ Věří v predestinaci, proto programově vyhledávají jen vyvolené.

považuji za nejpravděpodobnější, ne však bezpodmínečně správný. Budu se snažit také používat spíše dnešní názvy států a oblastí a nevynechám ani misionářskou činnost, která časem ustala.

V následujících podkapitolách bych se chtěla zmínit o čtyřech konkrétních misích, a sice o první více zmapované misii na Panenských ostrovech, velmi náročné misii v Grónsku, o misii s rozměrem nových možností v Novém světě a nakonec o misii v Tibetu, kterou považuji celkově za pozoruhodnou.

4.2.1 První významná misie do zámoří

Jedním z prvních významnějších misijních míst v neznámém dalekém světě, kam se Moravští bratři⁶¹ vydali, byl ostrov Svatého Tomáše.⁶² V roce 1731 zavítal Zinzendorf, u příležitosti korunovace dánského krále,⁶³ do Kodaně. Zde poznává černošského sluhu, křesťana Antona, který mu vypráví o svých sourozencích, nesvobodných otrocích žijících na ostrově Svatého Tomáše. Anton dokonce přijíždí s hrabětem do Herrnhutu, aby bratrům osobně vyprávěl o svých sourozencích a těžkém údělu otroků na ostrově. Přivádí je na myšlenku, že kdo by chtěl otroky převrátit na víru, musel by s nimi jako otrok žít a poznat je. Dober s Nitschmannem se vydali na cestu v létě roku 1732. Dorazili nejprve do Kodaně, kde je místní varovali, že se na ostrově neuživí, a vysvětlovali jim všechny těžkosti tohoto pobytu. Oni se však nenechali zastrašit a věřili, že jako řemeslníci se vždy nějak uживí. Po těžké desetitýdenní plavbě lodí se v pořádku dostali na ostrov. Nitschmann, díky svému tesařskému řemeslu, zpočátku oba živil, neboť Dobnerovo hrnčířské řemeslo se zde neuplatnilo. Přesto nakonec na ostrově zůstal Dobner,

⁶¹ David Nitschmann (tesař) a Leonhart Dober.

⁶² Ostrov v Karibském moři. V 18. století součástí Dánské Západní Indie pod správou Dánska. 31. 3. 1917 převzaly území Spojené Státy Americké a přejmenovaly je na Americké Panenské ostrovy. K Svatému Tomáši patřili ještě ostrovy Svatého Jana a Svatého Kříže, kde byly také postupně zřízeny misijní stanice.

⁶³ Dánským králem byl Zinzendorfov švagr Christian VI.

který zde získal práci nočního hlídače a dostal se tak snadněji mezi černé otroky. Nitschmann se vrátil do Herrnhutu podat zprávy o misii. V červnu 1734 připlula z Herrnhutu na ostrov posila, která čítala osmnáct bratrů. Dobner odcestoval zpět do Evropy a vzal s sebou černošského sirotka, kterému Moravané vykoupili svobodu. To byl však jeden z ojedinělých případů, neboť misionáři neměli v úmyslu otroky vykupovat. Zastávali názor, že kdo je povolán jako služebník, měl by ve svém povolání setrvávat a pro Pána věrně sloužit svému mistrovi (Zimmerling 1999: 120, 121).

Ukázalo se, že na ostrovech v Karibském moři jsou velmi špatné klimatické podmínky. V roce 1733 osidlovala Dánská západoindická obchodní společnost ostrov Svatého Kříže. Zinzendorf se rozhodl založit na tomto ostrově moravskou kolonii jako základnu pro misii mezi černochoy v Karibiku. Na ostrov se vypravilo patnáct bratrů s pěti ženami. Všichni byli herrnhutští exulanti.⁶⁴ Už sama cesta byla velmi obtížná a nepřízeň počasí je donutila přezimovat na lodi v Norsku. Až 11. června 1734 přistáli nejdříve na Svatém Tomáši a tam se z neznámých důvodů zdrželi ještě třináct týdnů. Bratři zde jeden po druhém začali umírat a z jejich žen zůstala naživu pouze jediná.⁶⁵ Nikdo z nich nebyl připraven na drsné podmínky v tropech. Umírali vyčerpáním a někteří na žlutou zimnici. Umírání pokračovalo i na Svatém Kříži, kde se už tak nepočetná skupinka usadila. Bratři o své neutěšené situaci poslali do Herrnhutu zprávy. Ty však nestačily varovat dalších jedenáct lidí, kteří se na Svatý Kříž vypravili, neboť byly doručeny až po jejich odjezdu. Ve sboru bylo rozhodnuto, že bratr Andreas Hickel odjede ihned z Herrnhutu a přiveze zpět z ostrova vdovy a nemocné. Když dorazil Hickel na ostrov Svatého Kříže, našel tam své přátele ve velmi malém počtu. Do Herrnhutu se nakonec vrátili jen David Nitschmann (starý otec) a Anna Schenk. Bratr Hickel se nalodil se dvěma vdovami na jinou, holandskou loď, a třebaže

---

⁶⁴ Vedoucím výpravy byl Tobias Leupold, exulant z Moravy.

⁶⁵ Anna Schindler, vdaná Schenk, pocházela z Kunína a dochoval se po ní životopis.

po nich Herrnhutští pátrali, nikdy nezjistili, kde trojice skončila. Na ostrově zůstali tři bratři, z nichž dva byli herrnhutští exulanti. Třetí přijel na ostrov v roce 1736 ze Slezska. V tu dobu bylo na ostrovech patnáct obrácených černochoů. Tato misie si vyžádala velké oběti ze strany misionářů (Štěříková 2009: 181–184).

4.2.2 Grónsko

Vždy když přemýšlím o Moravských bratřích, o jejich neuvěřitelné síle přesvědčení, odhodlání a neskutečné vytrvalosti, spojí se mi tyto znaky s jejich misijním působením v Grónsku. Možná to bude částečně tím, že pro nás Evropany je toto místo na zeměkouli antonymem moderního, pohodlného života. Také tato misie byla pro mě první, na kterou jsem během svého seznamování narazila, a od začátku mi přišla svým průběhem prostě neuvěřitelná.

Její historie i současnost začínají být v Čechách poměrně známé, a to díky přednáškám a besedám manželů Klempířových,⁶⁶ kteří zde částečně již skoro 20 let žijí a pracují. Oslovila jsem tento sympatický pár, zda by mi nemohli poskytnout nějaké informace z jejich výzkumu. Šetrně mi však sdělili, že sami zrovna píší publikaci o Grónsku, a nemohou tedy poskytovat sebemenší údaje, které jsou navíc vykoupené velkým úsilím a absolutní změnou životního stylu. Život těchto manželů, spojený do značné míry s Moravany, je velmi zajímavý a moc se na jejich publikaci těším. Nicméně já bohužel na výzkum do Grónska jet nemohu, proto mi nezbývá než zapátrat v dostupných knihách.

V lednu 1733 se na tuto misii vypravila trojice Moravanů. Vedl ji nejzkušenější a nejstarší z nich, již zmíněný Christian David. Jak se dozvídáme přímo ze životopisu Matouše Stacha, nemohly jim být

---

⁶⁶ Cestovatelé, geografové a novináři specializující se na grónskou oblast. Část roku tráví v Praze a zbytek v grónském městě Ilulissat.

poskytnuty žádné rady ohledně života v Grónsku. Misijní zkušenosti z těchto odlehlých oblastí teprve započaly. Herrnhutský sbor byl navíc v té době složen jen z chudých exulantů, a tak misionáři měli s sebou jen to nejnnutnější vybavení a finanční prostředky jen stěží vystačily na dalekou cestu (Štěříková 2009: 176).

Do Grónska bratři dorazili v dubnu téhož roku. Na ostrově již 12 let pobýval norský luteránský pastor Egede. Moravské bratry s jejich specifickými názory zpočátku vůbec nechtěl přijmout, a vykázal je na nehostinné místo za osadou Godthab.⁶⁷ Na tomto odlehlém místě si misionáři staví, po vzoru Inuitů,⁶⁸ svou první zemljanku z kamení a zmrzlých drnů. Tento prozatímní příbytek pojmenovali Nový Herrnhut. Než loď odplula, napsali misionáři svým bratřím do Herrnhutu dopisy, ve kterých líčí první dojmy. Popisují zvláštnosti zdejší řeči, krajinu a lidi, kteří přestože se jim posmívají, dobrosrdečně pomáhají. Jazyková bariéra se pro ně stává zpočátku skoro nepřekonatelnou překážkou. Pastor je sice začíná brát na milost, ale potraviny z Evropy nepřicházejí, sám má zásob málo a bratři jsou sužováni hladem. Lovit ryby, mořské savce a soby, jako to dělají místní obyvatelé, se učí velmi pomalu. Jejich jedinou obživou se stávají mořské řasy a korýši. Trápí je kurděje. Do toho naplno propukne epidemie černých neštovic a místní populaci velmi citelně zredukuje. Přesto započnou, pod vedením tesaře Davida, stavět dům ze dřeva dovezeného z Dánska. Také se pokouší zvěstovat domorodcům evangelium (Kubíková 2001: 213–215). Ti se jim však jen vysmívají, a někteří na ně dokonce nepřátelsky útočí. Zdejší nezdary se začínají odrážet na jejich psychice a vztahy mezi bratry se vyhrocují. Stále se však snaží, díky velké vnitřní kázni a křesťanské pokoře, aby se vztahy opět urovnaly (Štěříková 2012: 42).

---

⁶⁷ Název pochází z dánštiny. Dnes se zde nachází hlavní město Grónska, které má od roku 1979 grónský název Nuuk. Názvy nuuk - godthab znamenají v překladu místo - dobré naděje.

⁶⁸ Souhrnné označení pro domorodé obyvatele mongoloidního původu žijící v Grónsku, Kanadě, na Aljašce a na Sibiři. „Inuits“ v překladu znamená „lidé“. Obyvatelé Grónska sami sebe nazývají „Kalaallit“. Z praktických důvodů však zůstávám u souhrnného označení Inuité.

Specifikum inuitské kultury je pro Moravany natolik neuchopitelné, že zpočátku nemají šanci jejich symbolům, významům a hodnotám porozumět. V grónštině chybí slova,⁶⁹ jež jsou pro zprostředkování evangelií důležitá. Původní animistické náboženství,⁷⁰ praktikované po tisíciletí, je v Inuitech silně zakořeněno (Geiger 1999: 161).

Po roce útrap se k nim připojují další dva herrnhutští bratři.⁷¹ V roce 1735 Christian David Grónsko opouští⁷² a následující rok odjíždí i pastor Egede a Christian Stach.⁷³ Do Godthabu zase naopak přijíždí nevlastní matka Matouše Stacha, obě jeho sestry⁷⁴ a jeden svobodný bratr.⁷⁵ Situace se díky postupné integraci Moravanů do zdejší majoritní společnosti začíná zklidňovat. V roce 1737 se zde rodí první potomek moravských exulantů.

Misionáři se začínají s místními konečně slušněji dorozumívat. Postupně se seznamují se zdejším náboženským a sociálním systémem. Začínají pronikat do myšlení místních obyvatel. Už nepřesvědčují domorodce, že zvířata, která jsou pro ně tak důležitá, nemohou přijít do nebe. Místo toho se snaží nalézt nějaká pojitka mezi kulturou domorodců a evangeliem. Ve svém počínání jsou schopni zajít tak daleko, že zaměňují i symbol beránka za tuleně. Místní tuto symboliku pak snáze přijímají. Obrátit domorodce na víru se však stále nedaří. O to je více s podivem, že se někteří z misionářů už v roce 1736 rozhodnou zůstat zde natrvalo. Bratři jsou stále ještě sice odkázáni především na občasnou podporu z Evropy, ale už i zde se najdou lidé, kteří s nimi začínají alespoň soucítit a přijímat je do svého světa. Počínají

---

⁶⁹ Např. hřích, Bůh, právo, spravedlnost.

⁷⁰ Víra v duchy, duše, nadpřirozené síly a bytosti, jež jsou v nějaké podobě obsažené ve všech předmětech i jevech na zemi i v posmrtném životě. Mohou přímo i nepřímo ovlivňovat životy lidí.

⁷¹ Johann Beck a Friedrich Böhnisch.

⁷² Vrátil se sem však ještě dvakrát. Roku 1747 přiváží z Evropy rozložený kostel, který zde staví a v roce 1749 sem ještě na krátký čas zavítá kvůli stavbě zásobárny pro domorodce.

⁷³ Vydal se domů, aby tam podal ústní zprávu o tom, jak se misionářům v Grónsku daří a obstaral nějaké nejnnutnější věci, které v Grónsku potřebují.

⁷⁴ Třináctiletá Anna a třiatvacetiletá Rosina.

⁷⁵ Georg Wiesner.

se tu formovat první přátelské svazky. Jedním z nich je přátelské spojení (i když ještě poněkud rozpačité) s domorodcem jménem Ippegau. Ten bratry nejednou uchraňuje od hladu, když v jejich největší nouzi přiváží tulení maso. Na nějakou dobu u něj dokonce zůstává bydlet Matouš Stach, který se snaží na Ippegaua misijně působit a přitom se zlepšovat v konverzaci. Jeho misijní snažení je však stále bezvýsledné.

V roce 1738, po pěti letech misijního působení, konečně dochází k obrácení prvního domorodce. Byl jím Inuita jménem Kajarnak, který u bratrů často pobýval se svými krajany. Ti sem přicházeli převážně kvůli hladu a bratři se s nimi ochotně dělili i o to málo, co měli. Kajarnak a jeho švagr Simek s rodinami se nastěhovali do sousedství, a tak mohla konečně započít intenzivní misionářská práce. Konali s nimi ranní a večerní bohoslužby, vyučovali je věrouce a vysvětlovali jim oddíly z bible. Jejich pět dětí učili číst a psát. Tím prakticky začalo první školní vyučování. Postupně se tato skupinka rozrůstala a v roce 1745 už měla misie asi dvousetčlennou kongregaci (Štěříková 2012: 51–59).

Jedněmi z nejvýznamnějších misionářů a nadto zajímavými osobnostmi, kteří v Grónsku působili, byli otec a syn Kleinschmidtovi. Otec pocházel z Moravy a na misi připlouvá v roce 1793. Jeho překlad z Nového zákona byl vydán ve Velké Británii a první kopie dorazily do Grónska v roce 1823. Syn Samuel se narodil již v Grónsku, ale odešel studovat do Evropy. Za několik let se vrátil, aby zde kázal a vyučoval. Byl to všestranně založený muž. Ovládal několik cizích jazyků, byl muzikant, výtvarník, a dokonce i vědec. Iniciuje zde hru na žesťové nástroje. Také vytváří písemnou formu grónštiny, která se zde používá dodnes. Stopy misionářské činnosti, která v roce 1900 skončila, tu nalézáme dodnes (Motl 2012).

4.2.3 Amerika

Postavení moravských exulantů v Evropě, jak již víme, bylo velmi nelehké. Nezbyvalo moc prostoru, kde by bylo možno se usadit a žít v náboženské svobodě. Americký kontinent pro ně mimo jiné znamenal možnost nového domova, neboť v té době docházelo k jeho masivnímu obydlování rozličnými skupinami a příslušníky různých společenských vrstev a smýšlení. Ve srovnání s Grónskem, Karibskými ostrovy, Indií apod. se Severní Amerika vyznačovala relativně příznivějším podnebím. To byl jeden z pragmatičtějších důvodů, proč do této oblasti směřovalo větší množství misionářů. Také skutečnost, že v této části světa byla ještě místa, která Evropan nestačil „zcivilizovat“, lákala k evangelizační činnosti založené na myšlence, že nesmí být vynecháno žádné místo na světě ani žádné lidské stvoření, kde by misionář mohl zanechat Ježíšovu stopu.

Prvotní nadšení, jež provázelo každou novou misií, bylo ve fázi poznání vystřídáno kritičtějšími výroky a snahou o jedincovu nápravu. Nejinak tomu bylo i co se týče Indiánů. Misionáři odjížděli na americký kontinent s evropskou, poněkud zidealizovanou představou Indiána jako „ušlechtilého divocha“.⁷⁶ Realita však byla poněkud odlišná. Jak sám Zinzendorf po návštěvě Ameriky v roce 1742 píše do svého deníku, jsou pro něj divoši z národa Mohykánů podřadnou kastou, lidmi línými, holdujícími alkoholu, velmi chudými, a dokonce je přirovnává k cikánům. Tyto jejich negativní rysy jsou však podle Zinzendorfa důsledkem špatného příkladu ze strany kolonistů. Moravané by pak mohli být těmi, kteří jim budou lepším vzorem. Bratři se proto nechávají v indiánských vesnicích najímat na práci, kupují půdu, staví nové budovy a usazují se zde,⁷⁷ někteří i natrvalo. Díky rychle postupující kolonizaci však původní představy misionářů o nábožensky svobodné zemi vzaly za své. S nimi

⁷⁶ Mýtus, který se zrodil z okouzlení Kryštofa Kolumba Indiány. Následně se tento mýtus objevuje v díle Jeana Jacquese Rousseaua a dalších (Budil 2003: 65, 66).

⁷⁷ Nejprve v Savannah v Georgii. Tam jsou však nuceni Angličany k boji proti Španělům. Proto z této namáhavě zbudované kolonie odcházejí do vnitrozemí Pensylvánie.

se pomalu vytrácejí i jejich veskrze multikulturní vize. Blízké styky s domorodci brzy začínají být pro koloniální úřady nepřijatelné. Vnímají je jako problém, který Indiány odvádí od věrnosti britské koruně. Několik let ještě úspěšně útokům⁷⁸ opozice odolávají a svou misijní činnost přesouvají na stále odlehlejší místa, mimo dosah koloniální správy. Po roce 1760⁷⁹ však začali mít i moravští misionáři asimilační tendence⁸⁰ a konvertity stále více svazovali přísnými pravidly. Nutno však podotknout, že i přes tyto praktiky stále považovali Indiány za své milé bratry (Křížová 2007: 122–125).

4.2.4 Tibet

Tuto misii zde zmiňují proto, že mi přišlo až neuvěřitelné, jakým způsobem byla uskutečňována a jaké metody zde bratři používali. Už ji samozřejmě neprováděli moravští exulanti, ale mnohdy jejich potomci.

Prvotní impulz pro misii v Tibetu se zrodil již v 18. století, kdy Kateřina Veliká roku 1760 pozvala Moravské bratry do středního Ruska s nadějí zřídit zde centrum průmyslu a obchodu. V roce 1765 založili bratři v Sareptě⁸¹ osadu. Kromě obchodování s místním obyvatelstvem si ještě předsevzali kázat evangelium. Vybrali si Kalmyky⁸² vyznávající buddhismus. Zatímco obchodu se dařilo, misie upadala. Bratrům se podařilo obrátit jen hrstku místních. Nakonec ruská vláda v roce 1822 misii zakázala. Nicméně tato zkušenost přinesla Moravským bratrům přímý kontakt s buddhistickou kulturou, takže Sarepta se stala startovací misí pro budoucí misii v Tibetu.

⁷⁸ Jako putující kazatelé museli platit pokuty, byla pro ně zavedena povinná přísaha a dostávají se i do vězení, jako např. F. Post a D. Zeisberger v New Yorku.

⁷⁹ Rok úmrtí M. L. Zinzendorfa.

⁸⁰ Začínají se považovat za členy majoritní společnosti.

⁸¹ Město ve Volgogradské oblasti.

⁸² Západomongolský národ, který žije v Kalmycké republice, hraničící s Volgogradskou oblastí.

Původním záměrem Moravských bratří bylo pokřesťanštění Mongolů. Proto se také dva z nich, A. W. Heyde a E. Pagell, začali v roce 1851 učit ještě v Německu mongolsky. Také oba studovali základy lékařství. Dne 4. 4. 1854 stanuli v Kalkatě.⁸³ Měli v úmyslu dostat se do Mongolska ze severní Indie přes Tibet. Jejich geografické znalosti nebyly ještě v té době na moc dobré úrovni. Mysleli si, že přejdou Himálaje, protože jim cesta do Mongolska nebyla povolena ani z Ruska, ani z Číny. Z Kalkaty putovali devět měsíců až k hranicím Tibetu. Byli nuceni usadit se u Panggongského jezera, kde ve velmi těžkých životních podmínkách strávili dva roky. Byli sužováni krutou zimou, místní lidé jim odmítali prodat jídlo a dlouho neměli ani střechu nad hlavou (Bray 1985: 28, 29).

Po třech neúspěšných pokusech o přechod indicko-tibetské hranice a po všech útrapách, jež byly spojeny s pobytem v této oblasti, se rozhodli požádat indickou vládu o povolení zřídit misijní stanici v Kyelangu.⁸⁴ Povolení dostávají a k němu ještě 50 kusů borovic na stavbu první misijní stanice v Indii. Na další cestu už nepomýšlejí. Po všech přestálých útrapách se zde zabydlují. Tím se z mongolské misie stala misie tibetská a Moravané v pohraničí trpělivě čekali, až se pro ně hranice do Tibetu otevře. V Tibetu stejně jako v Mongolsku je hlavním vyznáním buddhismus. Víra Moravských bratří je však natolik pevná, že stále věří v úspěch misie, i přes počáteční absolutní jazykovou bariéru (Palcová 1997).

Ladakh je jednou ze tří oblastí indického státu Džammú a Kašmír. Situace v tomto státě je poněkud složitá. Část z něj si dnes nárokují také Pákistán a Čína. Indie ovládá území *de jure*,⁸⁵ nikoli však *de facto*.⁸⁶ Ladacká oblast byla v minulosti součástí tibetské říše, ale i po jejím

⁸³ Hlavní město indického státu Západní Bengálsko

⁸⁴ Správní centrum indického státu Himachal Pradesh vzdálené asi 120 km od tibetské hranice.

⁸⁵ Podle práva.

⁸⁶ Ve skutečnosti.

rozpadu⁸⁷ si toto území udržovalo určitou autonomii s Tibetem. Zdejší obyvatelé se hlásí většinou k buddhismu (Hollmann 2007). Nacházíme zde však poměrně velkou náboženskou rozrůzněnost – stoupence hinduismu, muslimy, sikhy a křesťany. Přítomnost Moravských bratří zde je považována za malý zázrak. Jednu z příčin lze jistě spatřovat i v jejich vynalézavých metodách.

Bratři se postupně pouští do učení místního jazyka a do vymýšlení různých metod, jak svá poselství zprostředkovat. Každou neděli pořádají bohoslužby, při nichž používají vlastnoručně vyrobený jednoduchý projektor⁸⁸ z petrolejové lampy a velkých skleněných obrázků pomalovaných příběhy a výjevy z bible a Kristova ukřižování. Při malování se nechávají inspirovat obrázky, kterým buddhisté říkají *thangky*.⁸⁹ Nápady s křesťanskými verzemi v duchu buddhistických tradic se zdají být účinné. Začínají proto uskutečňovat další: zpívají hymny⁹⁰ ve východních melodiích a vytesávají texty z Písma do skal a kamenů podél cest. Také hrají krátké hry s biblickou tematikou. Každé léto tráví jeden nebo dva měsíce na evangelijních cestách. Chodí většinou pěšky a na svých poutích používají hlavně bibli, obrázky a „kouzelné lucerny“ (Bray 1985: 45). Dostanou se až do velmi odlehlých a špatně přístupných oblastí. Takto zřejmě došli Moravští bratři až do Ladakhu.

Je pravda, že v této části Země neměli moravští misionáři až takový úspěch, co se týče počtu konvertitů. Jejich velkým přínosem bylo především to, že v této oblasti velkou měrou přispěli k rozvoji školství (Palcová 1997).

---

⁸⁷ Rok 842 n. l.

⁸⁸ Nazývají ho kouzelnou lucernou.

⁸⁹ Malované nebo vyšívané trojrozměrné obrázky. Byly vyráběny z kůže, plátna, dřeva, vlny apod. Sloužily jako názorná pomůcky i jako ochranný talisman.

⁹⁰ Duchovní písně, které oslavovaly Boha.

4.3 Metody a cíle moravských misíí

Současné pohledy na misie:

- tradiční heroický obraz se soustřeďuje na civilizační poslání misíí, jež je doprovázeno úsilím misionářů o zavedení evropského životního stylu a evropských hodnot na území jiných kultur,
- od 60. let 20. století je zdůrazňován mnohdy negativní dopad na životy původních obyvatel, hlavně po stránce kulturní a biologické (Křížová 2013).

Náplní moravských misíí bylo získat duše pro „Beránka Božího.“ Misionáři rozhodně odmítali představu, že je třeba někoho spasit za každou cenu. Cílem není bránit provádění místních zvyklostí, slavností ani změna životního stylu. V misijních kongregacích se začaly uplatňovat stejné regule, které se ukázaly hodnotné pro občanský i náboženský život v Herrnhutu. Zinzendorf radil, že má být postupováno tak, aby každý, kdo je obrácen na víru, měl Krista jako osobního spasitele. Úsilí by mělo být zaměřeno především na morální a duchovní hodnoty. Všude je člověk předmětem práva a všude mají nějakou představu o bohu. Náboženství nemá být něco, co je uměle přidáno k životu, není to oblast, která se diametrálně odlišuje od nenáboženské. Má to být něco, co prostupuje všemi aktivitami života, neboť jen potud má obrácení smysl.

Cíle misíí se odrážely v metodách misionářské činnosti:

- za nejdůležitější považována síla příkladu
- přenášejí se hodnoty vzdělání
- největší pozornost věnována péči o jednotlivce
- vedení osobních náboženských rozhovorů s každým obráceným
- neovlivňovat jen rozum, ale hlavně srdce

- překlady bible a její dostupnost pro všechny
- podpora společného setkávání věřících u modliteb
- kázání i v soukromí
- speciální péče věnována těm, kteří se rozhovorům vyhýbají
- zřizování nemocnic, sirotčinců a domovů pro nevyléčitelně nemocné

Na stanici byli konvertité většinou děleni do pěti tříd:

- 1) nováčci, na něž byla uplatňována obecná výuka
- 2) ti, co požádali o pokřtění a byli připravováni k přijetí této svátosti
- 3) pokřtěné děti mladší 16 let
- 4) pokřtění dospělí starší 16 let, ale ještě nekonfirmovaní⁹¹
- 5) ti, kteří jsou konfirmovaní a pokřtění už jako dospělí (Hamilton 1901: 209–214)

5 ZÁVĚR

5.1 Metody

Při mé práci jsem se snažila poskládat z různých publikací obraz náboženského života jednotlivců patřících do stejné ideové skupiny, jež je svými názory a pravidly formuje a zceluje do organického tvaru a struktury. Vyhledávala jsem zmínky o tom, nakolik se Moravští bratři snažili poznat odlišné zvyky, normy a hodnoty a do jaké míry a jestli vůbec se začleňovali do majoritní společnosti. Také jsem se snažila najít nějaké konkrétní situace, v nichž misionáři zprostředkovali evangelium v místech, kde jim zpočátku nikdo nemohl rozumět.

---

⁹¹ Nepotvrzení.

5.2 Prameny

K velmi významným pramenům, které vytváří vnitřní modelový diskurz Moravské církve a jejich misíí, patří deníky osad či komunit. Mnoho z nich se zachovalo hlavně v opisech a výňatcích, které byly součástí „zpráv Jednoty“, a dokonce se v určené dny a hodiny předčítaly shromážděným členům církve. Tím pádem představovaly významné pojítko církve rozptýlené po celém světě. K nejvýznamnějším patřil deník herrnhutské obce v první fázi její existence, jehož originál byl bohužel zničen při požáru v roce 1945 a jenž se dochoval právě v opisech a výňatcích. Zprávy v denících však nebyly úplné, neboť už hrabě Zinzendorf nabádal k tomu, aby v nich nebyly zbytečně líčeny obtíže a nesnáze. Pisatelé i přepisovatelé se spíše měli zaměřit na popisy o cestách Spasitele. Z toho důvodu se stávalo, že z originálů dokonce určité problematické pasáže mizely, takže zde máme první svědectví o cenzuře a zatajování skutečnosti. Osobní svědectví o průběhu života jednotlivých členů, a i života v misích, jsou zaznamenána v bratrských životopisech. Skutečné autorství a objektivita těchto textů jsou také leckdy sporné. Byly často produkovány pro praktickou potřebu duchovní správy s cílem poskytnout pozitivní či negativní obraz žijícím souvěrcům. Stávalo se, že životopis byl sepsán jen na základě vzpomínek příbuzných pozůstalých. Řada památek a spisů, které by mohly církvev jakkoli kompromitovat, byla později dokonce ničena a likvidována.

Mnoho misionářů se zabývalo jazykem. Později někteří z nich překládali knihy, sestavovali gramatiku a vydávali slovníky. Ti literárně nadaní dokonce napsali rozsáhlejší práce o místech svého pobytu. Tyto materiály se staly velmi cennými studijními pomůckami budoucích misionářů i historiků (Křížová 2007: 20–23).⁹²

---

⁹² Například David Zinsberger zanechal vlastní rukopisy o historii indiánských národů. Pasáže z nich zařadil do svých historických děl historik Johann Heckewälder.

5.3 Bratrství

Moravští bratři přijímají misijní úděl, jenž je součástí teologie tohoto náboženského společenství. Veškerá činnost je založena na víře, že jsou součástí Božího plánu, který je jimi uskutečňován prostřednictvím Ducha svatého. Snaží se praktikovat zásady rovnosti a bratrství se všemi lidmi po celém světě (obr. č. 4). Sami na sebe byli velmi přísní a tvrdí, ale navenek působili jako pokorní a velmi zbožní.

Do obtížných misí se vydávali také z pocitu viny za to, že ještě před odchodem do exilu mnozí pod nátlakem složili přísahu věrnosti katolické víře. Věděli dobře, co znamená žít v nesvobodě, proto jako misionáři nechtěli lidem měnit jejich kulturní vzorce. Snažili se je spíš zahrnovat do svých evangelíí, což by bylo pro jiné náboženské skupiny absolutně nepřijatelné. Dokázali tím srozumitelněji zprostředkovat svá přesvědčení, svou víru v jediného Boha a v Krista jako jediného, opravdového spasitele pro všechny lidi z celého světa. To samozřejmě představovalo notnou dávku tolerance a až sklony ke kulturnímu relativismu. Také metody, které bratři používali k šíření evangelíí, jsou v kontextu s jejich snahou zachovat cizí kulturu její specifický ráz. Učí se místní jazyky, začleňují se do společnosti, přizpůsobují se okolnímu životu a k šíření evangelíí používají vědomosti získané z pozorování místních obyvatel.

Určitá svobodomyslnost občas vyvolávala střety s ostatními křesťanskými skupinami. V té době ještě nebylo úplně běžné, že by byla víra postavena jen na intimním spojení jednotlivce se Spasitelem a věřící se zpovídal jen Bohu, který jej neustále doprovází fyzicky i duševně. S novými příchozími do Moravské církve a následně na misie však začíná docházet k tomu, že převrácení pohané prochází změnami životního stylu (Křížová 2007: 127). Do jaké míry byl tento proces kulturní změny přáním

konvertitů, nebo samotných členů Moravské církve, se dnes můžeme jen dohadovat.

Zbožnost, která ovlivňovala veškeré chování a jednání raně novověkého jedince, je vnímána z pohledu moderního člověka jako více méně odlišná od podoby současného vnímání víry (Křížová 2013). Jednání těchto jedinců, kteří v dnešním slova smyslu nerozlišovali mezi posvátným a profánním, je velmi těžko pochopitelné a uchopitelné. S desakralizací,⁹³ jež pomalými krůčky měnila tvář a vnímání Západu v době osvícenství, se nám také pomaličku vytratila esence dřívějšího žití. Co však zůstává, jsou některé počiny, které mají důsledek až do současnosti a z nichž si tuto kulturu konstruujeme. Nakolik je naše počínání objektivní, zůstává dnes otázkou. Avšak to, co ve mně po sestavování těchto střípků mozaiky přetrvává, je obdiv k tomu, že tato první vlna exulantů vzešlá z evropského kontinentu dokázala přistupovat k „těm druhým“, vůči kterým se evropská společnost tak ráda vymezuje, jako k sobě rovným „bratrům“ a integrovat se do jejich společnosti. Po té době, co jsem s Moravskými bratry „strávila“, cítím i určitý pocit duševní spřízněnosti s nimi a to mě velmi těší.

Také v dnešní době jsou lidé schopni se pro druhé obětovat. Slýcháme o nečekaných záchranách životů. Tak to vnímali i první moravští exulantští bratři. Chodili „zachraňovat“ životy. Nešlo jim však ani tak o záchranu pozemského života, jako spíše o záchranu duše, pro kterou je připravena možnost spásy. Vždy se jednalo o nesmírnou obětavost z řad jednotlivců nebo malých skupinek. Mnoho bratří i jejich žen a dětí zaplatilo životem za pobyt v neznámém prostředí z důvodu geografické neznalosti klimatických podmínek. Při provádění prvních misí byla povědomost o jiných krajích mizivá. Postupem let, díky hojné korespondenci mezi bratry, již však sami museli tušit, do jakých mnohdy krutých podmínek se vrhají. Toto společenství od počátku své existence

---

⁹³ Odposvátnění.

stavělo na individualitě svých členů a neusilovalo o davy stoupců. Stačila jim pouze hrstka „obrácených“. Zůstávali vždy jen „potůčkem v jezeře“ (Štěříková 2009: 339). Možná i proto jejich metody nebyly nikdy násilné, donucovací, ale spíše až prostě naivní a o to, z mého pohledu dnes, geniálnější.

„Bud' v světě, dokud tě tam nechávám, poutníkem, podruhém, příchozím a hostem: u mne pak zde domácím mým, právo nebešťanství tobě se dává.“ (Komenský 1958: 163).

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

6.1 Literární zdroje

Biblií svatá aneb všecka svatá písmena Starého a Nového zákona. 1950. Podle posledního vydání kralického z roku 1613. Praha: Biblická společnost československá.

Bray, J. 1985. A History of the Moravian Church in India. in. *The Himalayan Mission. Leh: Moravian church.*

Budil, Ivo. 2003. *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie.* Praha: Triton.

Čapka, František. 1998. *Dějiny zemí Koruny české v datech.* Praha: Libri

Geiger, Erika. 1999. *Nikolaus Ludwig Graf von Zinzendorf.* Holzgerlingen: Hänssler Verlag.

Halama, Jindřich. 2003. *Sociální učení Českých bratří.* Brno: CDK.

Hamilton, J. Taylor. 1901. *History of the missions of the Moravian church, during the eighteenth and nineteenth centuries.* Bethlehem, Pa: Times Pub. Co.

Hrbek, Jiří. 2012. *Evropa a absolutismus v 17. a 18. století (1648 – 1789).* Praha: Triton.

Komenský, J. A. 1958. *Labyrint světa a ráj srdce.* Praha: Naše vojsko.

Křížová, Markéta. 2007. *Ideální město v divočině.* Praha: Lidové noviny.

Lewis, C. S. 1993. *K jádru křesťanství.* Praha: Návrat

Munck, Thomas. 2002. *Evropa sedmnáctého století 1598-1700.* Praha: Vyšehrad.

Nešpor, Z. R. 2009. „Luteráni v českých zemích v období protireformace a náboženské tolerance (1620 - 1831).“ Pp. 127-211 in Just, J. Nešpor, Z. R. Matějka, O. et. al. 2009. *Luteráni v českých zemích v proměnách staletí*. Praha: Lutherova společnost.

Otter, Jiří. Veselý, Josef. 1992. *První sjednocená církev v srdci Evropy: Českobratrská církev evangelická*. Praha: Kalich.

Říčan, Rudolf et. al. 1956. *Jednota Bratrská, 1457-1957; sborník k pětistému výročí založení*. Praha: Kalich.

Štěpánek, K. Vaculík, J. 2000. *Obecné dějiny novověku II. – III. (17. a 18. století)*. Brno: Masarykova univerzita.

Štěříková, Edita. 2012. *Christian David: zakladatel obnovené Jednoty bratrské*. Suchdol nad Odrou: Moravian.

Štěříková, Edita. *Jak potůček v jezeře: Moravané v obnovené Jednotě bratrské*. Praha: Kalich.

Vondra, Roman. 2010. *České země v letech 1705 – 1792: Věk absolutismu, osvícenství, paruk a třírohých klobouků*. Praha: Libri.

Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích. 1999. Praha: Diderot.

Weber, Max. 1998. *Sociologie náboženství*. Praha: Vyšehrad.

Willis, R. 1997. *Mytologie světa*. Ilustrovaný průvodce. Praha: Slovart.

Zimmerling, Peter. 1999. *Nikolaus Ludwig Graf von Zinzendorf und die Herrnhuter Brüdergemeinde*. Holzgerlingen: Hänssler Verlag.

6.2 Přednáška a filmy

Křížová, Markéta. *České země, Evropa a svět – Misie a dobývání Ameriky*. In: *Youtube* [online]. 20. 11. 2013. [vid. 2. 3. 2014]. Kanál uživatele knihovnavaclavahavla. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=l792SMcQzBY>

Palcová, V. *Moravané na konci světa*. In: *Youtube* [online]. Dokument České televize. 1997. [vid. 10. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=1X1Z-JJprac>

Motl, Stanislav. *Stopy, fakta, tajemství: Moravané mezi Eskymáky*. In: *Youtube* [online]. Dokument České televize. 2012. [vid. 12. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=l1LiwWFgle0>

6.3 Internetové odkazy

Beránek, Tomáš. Jak se malují Thangky. *Hedvábná stezka.cz.: Cestovatelský portál* [online]. [vid. 25. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.hedvabnastezka.cz/fotokurzy/6311-jak-se-maluji-thangky/>

Grónsko – anglický slovník [online]. [vid. 1. 4. 2014]. Dostupné z: http://greenlandic.hvalur.org/search.php?list_kind=alpha&d_h=nuuk&d_h_n=2

Historie Jednoty bratrské. *Obnovená jednota bratrská* [online]. [vid. 10. 2. 2014]. Dostupné z: http://www.jednotabratska.cz/dokumenty/historie_jednoty_bratske.pdf

Hollmann, Gaby. 2007. A Short History of Ladakh – of Thrangu Rinpoche [online]. [vid. 2. 4. 2014]. Dostupné z: <http://www.rinpoche.com/stories/ladakh.htm>

Krmíčková, Helena. 1998. K pramenům Husovi kvestie De sanguine Christi sub specie vini [online]. [vid. 1. 4. 2014]. Dostupné z: http://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/102669/C_Historic_a_45-1998-1_7.pdf?sequence=1

Macek, O. Valdenští I. *Historické společnosti pro aktualizaci odkazu české reformace* [online]. 2002, č. 11, s. 2 – 6. Telč: Veritas. [vid. 5. 2. 2014]. Dostupné z: <http://veritas.evangelnet.cz/download/bulletin11-2002.pdf>.

Mazúch, Martin. Moravští bratři II. *Logos* [online]. 2009, č. 12. [vid. 10. 2. 2014]. Dostupné z: <http://www.milost.sk/logos/clanok/moravsti-bratri-ii>

Říčan, D. Moravští bratři v Karibské oblasti. *Poodří: Vlastivědný časopis obyvatel horní Odry*. [online]. 2010. č. 4. s. 56 – 58. [vid. 24. 2. 2014]. Dostupné z: http://www.go-east-mission.net/dateien/cz/514_151211.pdf

Sniegoň, Tomáš. Jak se žije v hlavním městě Grónska? Vítejte v Nuuku, metropoli ostrova. *National Geographic* [online]. [vid. 28. 3. 2014].

Dostupné z:

<http://www.national-geographic.cz/detail/jak-se-zije-v-hlavnim-meste-gronska-vitejte-v-nuuku-metropoli-ostrova-vecneho-ledu-36610/>

Stručná historie Jednoty bratrské: Rozšíření Jednoty bratrské – Unitas Fratrum – ve světě. *Obnovená Jednota bratrská* [online]. [vid. 15. 2. 2014]. Dostupné z:

<http://www.jednotabratska.cz/index.php?clanek=43>

Vinklát, Marek. Budhismus pro Peršany: Ašókovovo poselství v aramejštině. *Janua* [online]. 2013. vol. 10. č. 2. s. 7. [vid. 28. 3. 2014]. Dostupné z: http://www.academia.edu/4991042/Buddhismus_pro_Persany_Asokovo_poselstvi_v_aramejstine

Obrázky:

<http://www.alt-herrnhut.de/displayimage.php?album=43&pos=2>

<http://www.kulturpixel.de/bildverzeichnis/herrnhut-cooper-erstlingsbild.htm>

<http://www.jednotabratska.cz/index.php?clanek=43>

7 RESUMÉ

This work describes an already defunct group of Moravian exiles from the 18th century, the ideological roots of which were in the Unity of the Brethren, a church of Christian denomination from the period preceding the Battle of White Mountain. The description of this particular group is rather difficult as the available information comes only from written records and we have no certainty whether the content of these written materials is exact or to what extent they may have been altered by the authors or distorted in any way throughout the centuries.

The information, both historical and ideologically adapted, serves here as a bridge to the understanding of the times and situations in which the exiles in the early 18th century found themselves. They appear first as a small community formed in the village of Herrnhut, a settlement founded by them, to emerge finally as a strong, distinctive group with strict rules and regulations from which the Renewed Unity of the Brethren could arise.

The last aspect is the result of many years of religious oppression leading to frustration, that, however, subsequently gave rise to a specific free-thinking spirit, that was then fully reflected in the missionary zeal of the Moravian Brethren.

8 PŘÍLOHY

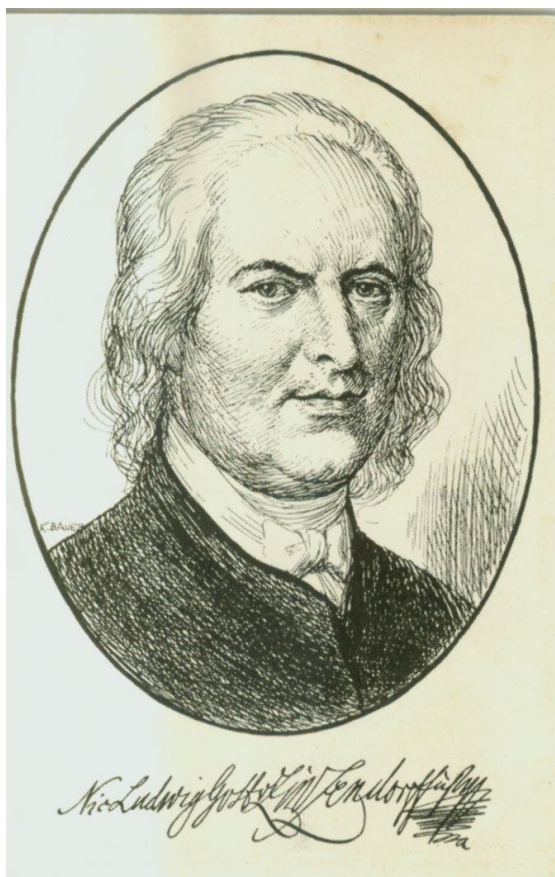
Tab. č. 1. Přehled Evropských a mimoevropských misí a rok příchodu prvního moravského misionáře na území.

Evropská misie	rok	Mimoevropská misie	rok
Čechy, Morava, Slezsko	1722	Guayana	1730
Německo	1722	Americké panenské ostrovy	1732
Holandsko	1722	Barbados	1732
Dánsko	1722	Trinidad a Tobago	1732
Švédsko	1722	Grónsko	1733
Švýcarsko	1722	Surinam	1735
Lotyšsko	1722	Americká severní misie – 1.stát Georgia	1735
Velká Británie	1724	Jihoafrická misie – Západní oblast	1737
		Americká jižní misie	1753
		Jamajka	1754
		Labrador	1771
		Jihoafrická misie – východní oblast	1828
		Aljaška	1843
		Nicaragua	1849
		Indie	1854
		Tanzánie - jih	1891
		Tanzánie - západ	1897
		Čína	1900
		Honduras	1930
		Tanzánie Jihozápad	1977
		Tanzánie Rukwa	1984
		Kostarika	1988

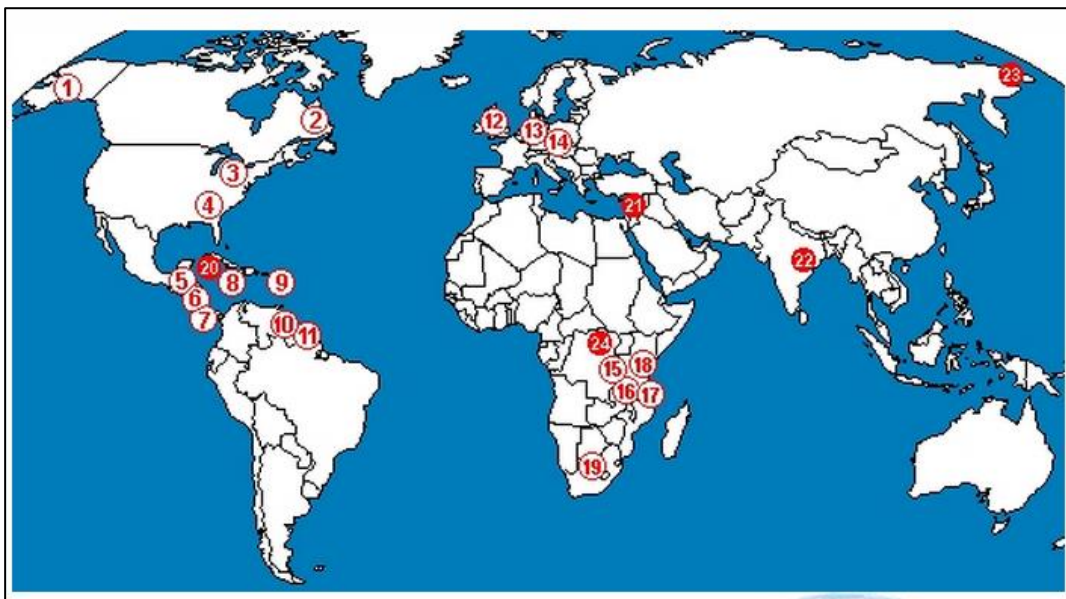
Obr. č. 1. Osada Herrnhag - léto 2012

Obr. č. 2. Hrabě Mikuláš Ludvík Zinzendorf

Obr. č. 3. Rozšíření Jednoty bratrské – Unitas Fratrum – ve světě

Severomerický region

1. Aljaška
2. Labrador
3. Americká severní
4. Americká jižní

Jihoamerický region

5. Honduras
6. Nicaragua
7. Kostarika
8. Jamajka
9. **Západoindická** – Panenské ostrovy, Antigua, St.Kitts, Barbados, Tobago a Trinidad
10. **Guayana**
11. **Surinam**

Evropský region

12. **Britská** – Velká Británie a Severní Irsko
13. **Evropská kontinentální** - Německo, Holandsko, Dánsko, Švédsko a Švýcarsko
- 14A. **Česká**

- 14B. **Český distrikt** – Ochránovský seniorát ČCE

Africký region

15. **Tanzánie západ**
16. **Tanzánie jihozápad**
17. **Tanzánie jih**
18. **Tanzánie Rukwa**
19. **Jihoafrická** – západní oblast, východní oblast

Misijní práce

20. mezi indiány Garifuna na **Kajmaních ostrovech v Karibském moři**
21. domov pro mentálně postižené arabské dívky v **Ramallah u Jeruzaléma**
22. mezi Tibeťany v severoindickém **Rádžpúru a kašmírském Ladaku**
23. mezi eskymáky Yuppik na **Dálném východě (Čukotka)**
24. mezi černochoy v africkém **Zairu a Malawi**

Obr. č. 4. Johann Valentin Haidt „Das Erstlingsbild“. Originál obrazu se dnes nachází ve městě Zeist v Holandsku. Haidt zde údajně namaloval první pokřtěné pohany, kteří zemřeli do roku 1748.

